

Ministerstvo kultury

MKCRX006SLPS

Maltézské náměstí 471/1
118 11 Praha 1

Telefon: 257 085 111
Fax: 224 318 155
E-mail: epodatelna@mkcr.cz

V Praze dne 22.1.2014
Č. j.: MK 4347/2014 OPP

ROZHODNUTÍ

Ministerstvo kultury jako příslušný orgán státní památkové péče rozhodlo ve věci prohlášení varhan z kostela sv. Jakuba Většího v Osové Bítýšce, okres Žďár nad Sázavou, kraj Vysočina, za kulturní památku.

Ministerstvo kultury v tomto řízení, jehož účastníkem je podle § 27 odst. 1 písm. b) zákona č. 500/2004 Sb., správní řád v platném znění, vlastník věci: Římskokatolická farnost Osová Bítýška, se sídlem 594 53 Osová Bítýška čp. 1, IČ: 26521121, **prohlašuje** varhany z kostela sv. Jakuba Většího v Osové Bítýšce, okres Žďár nad Sázavou, kraj Vysočina, za kulturní památku.

Odůvodnění:

Popis a charakteristika dle návrhu NPÚ, ú.o.p. v Telči, ze dne 12.11.2013:

1. Původ a historie

Podle zprávy MgA. Ondřeje Múčky se jedná o varhany z roku 1872, které vznikly v dílně varhanáře Františka Svítily z Nového Města na Moravě. Prohlídka potvrzuje, že nástroje jsou jednoznačné stylové znaky této dílny. Zatím není známá žádná další zpráva o jejich opravách, nicméně z prohlídky je opět patrné, že došlo k některým pozdějším zásahům. S výjimkou rekvizice prospektových píšťal (a snad i výměny měchu) to byly úpravy menšího rozsahu.

2. Současná dispozice (názvy dle štítků na hracím stole):

Manuál (C-c3, chromatický rozsah)

Principal 8' (12 píšťal Lg, 18 nepůvodních píšťal v prospektu Zn, dále Sn)

Salicional 8' (Lg, Sn)

Flaut major 8' (Eg, 12 krytých píšťal, dále otevřené)

Octava 4' (Sn)

Flaut minor 4' (Lg, otevřená)

Quinta 3' (Sn)

Superoctav 2' (Sn)

Mixtura 1' (Sn, 3x)

Pedál (C-a, chromaticky)

Sub Bass 16' (Lg, krytý)

Violon Bass 8' (Lg, otevřený)

Octáv Bass 4' (Lg, otevřený)

3. Varhanní skříň:

Stojí uprostřed kůru. Jednoduchý kvádrový tvar, plochý prospekt s jedním širokým polem uprostřed a dvěma vyššími věžemi po stranách. Schéma počtu píšťal je 9 + 19 + 9.

Zlacené píšťalové řezby obsahují rostlinné motivy z pozdního 19. století. Povrch skříně je opatřen světlým zelenohnědým nátěrem, postamentová a korunní římsa nese hnědé mramorování.

4. Hrací stůl

Hrací stůl stojí samostatně před varhanní skříní, není zabudován do zábradlí. Varhaník sedí čelem k oltáři. Manuálová klaviatura je původní, stále v „barokní“ barevné inverzi, kde celotónové potahy jsou černé, na půltónových náklizcích je bílá kost. Původnost pedálové klaviatury je nejasná, asi jde o pozdější klávesy s původními bočnicemi.

Manubria jsou umístěna ve dvou svislicích po stranách manuálu, převážně původní, tři jsou novější neumělé náhrady. Rejstříkové štítky jsou původní, plechové, s černými nápisy na barevném pozadí.

5. Traktura

Hrací traktura a registratura jsou původní, mechanické.

6. Vzdušnice

Vzdušnice jsou rovněž původní, zásuvkové.

7. Vzduchová soustava

Magazínový měch s klínovým čerpákem je umístěn vedle varhanní skříně. Jeho původnost je značně nejistá, i když u Svítlovské dílny už máme podobný typ měchu doložený.

8. Pišťalový fond

S výjimkou 18 nepůvodních pišťal v prospektu se zatím zdá homogenní a původní. Nese stopy pozdějších zásahů. Nedošlo k žádné změně rejstříkové dispozice.

Ministerstvo kultury obdrželo podnět k prohlášení varhan z kostela sv. Jakuba Většího v Osové Bítýšce od Střediska pro liturgickou hudbu Biskupství brněnského. Ve svém dopise doručeném dne 24.9.2013 zdůvodňuje památkovou ochranu varhan následovně: „*Vzhledem ke skutečnosti, že nástroj je zachován s takřka 100 % původní substancí, která je vlivem dlouholetého neudržování velmi sešlá, je namístě, aby nástroj byl prohlášen za movitou kulturní památku a byla tak zajištěna do budoucna jeho ochrana a plánované řádné restaurování. V nástroji byl navíc zjištěn výskyt dřevokazného hmyzu, který stav nástroje stále zhoršuje.*“ Ministerstvo kultury si k podnětu vyžádalo stanovisko odborné organizace a zahájilo ve věci správní řízení.

Dopisem ze dne 12.11.2013 se vyjádřil k podnětu Národní památkový ústav, ú.o.p. v Telči, a prohlášení předmětných varhan za kulturní památku doporučil. Součástí dopisu byl řádně zpracovaný návrh s podrobným popisem a následujícím vyhodnocením památkové ochrany: „*Varhany v kostele sv. Jakuba Většího v Osové Bítýšce jsou jedním z nejzachovalejších, tj. nejpůvodnějších nástrojů z dílny Františka Svítily. Udržely si podstatu své původní podoby. Jak už se jednoznačně prokázalo u podobných nástrojů této dílny, existují všechny předpoklady pro obnovu jejich hudebních hodnot, kde zvuk bývá nadstandardní. Po stylové stránce byla svítilovská dílna jednou z posledních, která dodržovala konstrukční a řemeslné způsoby a zvukovou estetiku, vycházející ze staletí barokní praxe. To je dalším důvodem, proč si jejich nástroje zaslouží pozornost a uchování, neboť tento typ varhan je pro svou schopnost snadné údržby značnou výhodou i z hlediska samotné hudební a chrámové praxe.*“

Vzhledem k uvedeným zjištěním doporučujeme prohlášení těchto varhan za kulturní památku jako celek, který tvoří jejich zařízení s příslušenstvím (varhanní stroj), skříň s prospektem a zvuková stránka (výška ladění, intonace, temperatura, tlak vzduchu).“

Krajský úřad kraje Vysočina, odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu, ve svém vyjádření čj. KUJI 84109/2013 ze dne 11.12.2013 souhlasil s prohlášením varhan za kulturní památku: „*Předmětné varhany jsou umístěny v kostele sv. Jakuba v Osové Bítýšce. Dle informací se jedná o varhany z roku 1872 pocházející z dílny Františka Svítily z Nového Města. Varhany patří k nejzachovalejším výtvorům této známé varhanářské dílny u nás.*“

Varhany stojí uprostřed kůru čelem k presbytáři. Prospekt s historizujícím tvaroslovím sestává ze dvou pišťalových věží s devíti pišťalami, mezi nimi je umístěno pišťalové pole s 19 pišťalami. Obě pišťalové věže jsou ukončené plochou stříškou s výrazně zdobnou římsou. Zlacené pišťalové řezby obsahují rostlinné motivy. Podstavec je podobně jako boční stěny varhanní skříň zdobený ornamenty ve tvaru obdélníků. Jedná se o jednomanuálové varhany. Hrací i rejstříková traktura je mechanická a zcela původní, zásuvkové vzdušnice jsou také původní.

Dle sdělení odborníků se jedná o kvalitní nástroj, který zasluhuje památkovou ochranu. Značná část varhan je do současnosti dochována v původní podobě. Vzhledem k dostatku informací o způsobu práce ve varhanářské dílně Františka Svítily, je možné v budoucnu úspěšně obnovit celkovou původní podobu tohoto nástroje.

S ohledem na výše uvedené skutečnosti odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu Krajského úřadu Kraje Vysočina souhlasí s prohlášením varhan umístěných v kostele sv. Jakuba v Osové Bítýšce, okres Žďár nad Sázavou, kraj Vysočina za kulturní památku.“

Dne 2.12.2013 se k řízení vyjádřil Městský úřad Velké Meziříčí, odbor výstavby a regionálního rozvoje, a doporučil prohlášení varhan za kulturní památku: „*Varhany navržené k prohlášení za kulturní památky jsou umístěny v kostele sv. Jakuba v Osové Bítýšce, který je nemovitou kulturní památkou vedenou v Ústředním seznamu kulturních památek České republiky pod r.č. 19855/7-4334. Podle dostupných informací se jedná o varhany z roku 1872, které vznikly v dílně varhanáře Františka Svítily z Nového Města na Moravě.*

Varhany se dochovaly ve velké míře v původním stavu - došlo pouze k výměně měchu a nahrazení píšťalového prospektu zinkovými píšťalami. Všechny ostatní části varhanního stroje i jeho skříň jsou původní. Vzhledem k dlouhodobě zanedbávané údržbě a množství neodborných drobných zásahů je nástroj v současné době ve špatném stavu. Při odborném restaurování jsou ovšem tyto změny reverzibilní a je velký předpoklad pro kvalitní obnovu varhan.

Varhany v kostele Sv. Jakuba jsou jedním z nejzachovalejších nástrojů z dílny Františka Svítily. Do dnešní doby si udržely podstatu své původní podoby a dotváří tak celkový charakter kostela sv. Jakuba v Osové Bítýšce.“

V souladu s ustanovením § 36 odst. 3 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, v platném znění, bylo majiteli umožněno, aby se před vydáním rozhodnutí vyjádřil k podkladům, které Ministerstvo kultury v průběhu řízení shromáždilo. Vlastník se k prohlášení za kulturní památku nevyjádřil.

Ministerstvo kultury zhodnotilo všechny předložené podklady a rozhodlo o **prohlášení** varhan v kostele sv. Jakuba Většího v Osové Bítýšce, okres Žďár nad Sázavou, kraj Vysočina, za kulturní památku. Ministerstvo kultury se ve svém závěru zcela ztotožňuje s odborným vyjádřením Národního památkového ústavu, ú.o.p. v Telči, ze dne 12.11.2013. Varhany jsou umístěny v kostele sv. Jakuba Většího v Osové Bítýšce, který je již veden v Ústředním seznamu kulturních památek ČR pod r.č. 19855/7-43374. Nástroj byl vyroben v roce 1872 a pochází z dílny významného varhanáře Františka Svítily. Konstrukční a zvuková estetika varhan vychází ze staleté barokní praxe. Přes dlouhodobě zanedbanou údržbu, lze v současné době nástroj považovat za velmi zachovalý, vykazující vysokou míru autenticity, nenarušenou pozdějšími zásahy. Z uvedených důvodů Ministerstvo kultury podle § 2 odst. 1 zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, prohlašuje varhany z kostela sv. Jakuba Většího v Osové Bítýšce, okres Žďár nad Sázavou, kraj Vysočina, za kulturní památku.

Poučení:

Proti tomuto rozhodnutí lze podle ustanovení § 152 odst. 1 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, v platném znění, podat ve lhůtě 15 dnů od jeho doručení rozklad. Lhůta pro podání rozkladu počíná běžet podle § 40 odst. 1 písm. a) správního řádu den následující po dni, kdy bylo toto rozhodnutí doručeno. Doručení písemnosti upravuje § 23 a § 24 správního řádu, který stanoví, že nebyl-li adresát tohoto rozhodnutí zastižen, rozhodnutí se uloží v provozovně provozovatele poštovních služeb. Jestliže si adresát uložené rozhodnutí ve lhůtě 10 dnů ode dne, kdy bylo rozhodnutí k vyzvednutí v provozovně provozovatele poštovních služeb připraveno, nevyzvedne, považuje se rozhodnutí podle § 24 odst. 1 správního řádu za doručené posledním dnem této lhůty (od tohoto dne běží v tomto případě lhůta pro podání rozkladu). Doručení písemnosti pomocí datové schránky upravuje § 17 zákona č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů, který rovněž stanoví přednostní doručování dokumentů prostřednictvím datové schránky. Nepřihlásí-li se adresát do své datové schránky ve lhůtě 10 dnů ode dne, kdy byl dokument dodán do datové schránky, považuje se tento dokument za doručený posledním dnem této lhůty. O rozkladu proti tomuto rozhodnutí rozhoduje ministr kultury. Rozklad se podává u Ministerstva kultury na výše uvedenou adresu.

Mgr. Petra Ulbrichová

vedoucí oddělení ochrany kulturních památek
v odboru památkové péče Ministerstva kultury

